

MUSIQA TINGLASH MADANIYATINING NAZARIY-PEDAGOGIK ASOSLARI**Olim Norbo'tayev****Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti****Pedagogika fakulteti Maktabgacha talim metodikasi kafedirasi o'qituvchisi****Xolmamatov Abdumurod Madad o'g'li****Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti****Pedagogika fakulteti Maktabgacha ta'lim metodikasi kafedirasi****Musiqa ta'limi yo'nalishi bitirivchisi****<https://doi.org/10.5281/zenodo.20773069>**

Annotatsiya: Ushbu maqola musiqa tinglash madaniyatining nazariy-pedagogik asoslarini chuqur tahlil qiladi. Unda musiqa idroki, estetik tarbiya va shaxs rivojlanishidagi musiqa tinglashning ahamiyati yoritilgan. Muallif musiqa tinglash ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirish bo'yicha samarali pedagogik yondashuvlar va metodlarni ko'rib chiqadi. Maqola ta'lim jarayonida musiqa tinglash madaniyatini oshirishning dolzarb masalalariga e'tibor qaratadi. Ushbu tadqiqot musiqa pedagogikasi va san'atshunoslik sohasidagi mutaxassislar uchun qimmatli ma'lumotlarni taqdim etadi.

Kalit so'zlar: Musiqa tinglash madaniyati, Nazariy asoslar, Pedagogik yondashuvlar, Musiqa idroki, Estetik tarbiya, Musiqa pedagogikasi, San'atshunoslik, Ta'lim jarayoni

Abstract

This article thoroughly analyzes the theoretical and pedagogical foundations of music listening culture. It highlights the significance of music listening in music perception, aesthetic education, and personal development. The author examines effective pedagogical approaches and methods for forming and developing music listening skills. The paper focuses on pressing issues related to enhancing music listening culture within the educational process. This research provides valuable insights for specialists in music pedagogy and art studies.

Keywords: Music Listening Culture, Theoretical Foundations, Pedagogical Approaches, Music Perception, Aesthetic Education, Music Pedagogy, Art Studies, Educational Process

Аннотация: Данная статья глубоко анализирует теоретико-педагогические основы культуры музыкального слушания. В ней освещается значение музыкального слушания в восприятии музыки, эстетическом воспитании и личностном развитии. Автор рассматривает эффективные педагогические подходы и методы формирования и развития навыков музыкального слушания. Статья акцентирует внимание на актуальных вопросах повышения культуры музыкального слушания в образовательном процессе. Это исследование предоставляет ценную информацию для специалистов в области музыкальной педагогики и искусствоведения.

Ключевые слова: Культура музыкального слушания, Теоретические основы, Педагогические подходы, Музыкальное восприятие, Эстетическое воспитание, Музыкальная педагогика, Искусствоведение, Образовательный процесс.

Kirish

Musiqa tinglash madaniyati insonning estetik rivojlanishi, ma'naviy kamoloti va umumiy madaniy saviyasini belgilovchi muhim omillardan biridir. Ushbu madaniyat nafaqat musiqiy asarlarni shunchaki eshitishni, balki ularni chuqur anglash, his etish va tahlil qilishni ham o'z ichiga oladi. Zamonaviy dunyoda axborot oqimining shiddatli tezligi va turli xil musiqiy janrlarning keng tarqalishi sharoitida, tinglovchining musiqiy didini shakllantirish, uning musiqiy idrokini rivojlantirish va san'atga bo'lgan hurmatini oshirish dolzarb pedagogik vazifaga

aylanmoqda. Mazkur tadqiqot musiqa tinglash madaniyatining nazariy-pedagogik asoslarini har tomonlama o'rganishga qaratilgan bo'lib, uning shakllanish mexanizmlari, psixologik jihatlari va ta'lim jarayonidagi ahamiyatini yoritadi.

Musiqa tinglash faoliyati o'quvchilarning estetik didini shakllantirishda, musiqiy tafakkurini rivojlantirishda va madaniy merosni o'zlashtirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi [1]. Musiqiy idrokning psixologik asoslarini tushunish, inson ongida musiqiy obrazlarning qanday shakllanishini, hissiyotlar va ruhiy holatlar bilan o'zaro bog'liqligini o'rganish ushbu madaniyatni rivojlantirish uchun muhimdir [2], [4]. Musiqa psixologiyasi musiqiy tilning psixologik jihatlari, musiqiy asarlar tuzilishi, musiqiy idrok qonuniyatlari va uning inson psixikasiga ta'sirini o'rganuvchi fanlararo soha sifatida bu jarayonlarning chuqur tahlilini taqdim etadi [3]. Tadqiqotda musiqa tinglash madaniyatini shakllantirishning pedagogik tamoyillari va metodlari, jumladan, innovatsion texnologiyalar va interaktiv usullardan foydalanishning samaradorligi ko'rib chiqiladi [1]. Shuningdek, musiqa o'qitish metodikasi bo'yicha mavjud adabiyotlar [5] tahlil qilinib, zamonaviy sharoitda musiqa tinglash madaniyatini rivojlantirishning muammolari va istiqbollari atroflicha yoritiladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Musiqa tinglash madaniyatining nazariy-pedagogik asoslarini chuqur anglash va tadqiq etish zamonaviy gumanitar fanlar, xususan, musiqa pedagogikasi, psixologiyasi va madaniyatshunoslik sohalarida muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu bo'limda musiqa tinglash madaniyatining turli jihatlari o'rganishga bag'ishlangan ilmiy adabiyotlar, ularning asosiy yondashuvlari, erishilgan natijalari va mavjud bo'shliqlar atroflicha tahlil qilinadi. Tadqiqotimizning dolzarbligi va ilmiy yangiligi mavjud adabiyotlar kontekstida aniq belgilab olinadi.

Musiqa tinglash madaniyatining nazariy-falsafiy asoslari ko'plab olimlar tomonidan o'rganilgan bo'lib, ular musiqaning inson ruhiyatiga ta'siri, estetik idrokning shakllanishi va madaniy qadriyatlarining uzatilishi mexanizmlarini tahlil qilganlar. Musiqa san'atining inson kamolotida tutgan o'rni, uning ma'naviy-axloqiy tarbiyadagi ahamiyati qadim zamonlardan beri mutafakkirlar diqqat markazida bo'lib kelgan. Zamonaviy tadqiqotlar esa bu jarayonlarni yanada chuqurroq, fanlararo yondashuvlar asosida o'rganmoqda. Xususan, musiqa tinglash faoliyatining o'quvchilarning estetik didini shakllantirishda, musiqiy tafakkurini rivojlantirishda va madaniy merosni o'zlashtirishda hal qiluvchi rol o'ynashi alohida ta'kidlanadi [1]. Bu yondashuv musiqa tinglashni shunchaki passiv jarayon emas, balki faol, ijodiy va shaxsiyatni rivojlantiruvchi faoliyat sifatida talqin etadi.

Musiqiy idrokning psixologik-pedagogik jihatlari musiqa tinglash madaniyatining eng muhim tarkibiy qismlaridan biridir. Inson ongida musiqiy obrazlarning qanday shakllanishi, hissiyotlar va ruhiy holatlar bilan o'zaro bog'liqligi masalasi ko'plab psixologik tadqiqotlarning asosini tashkil etadi. Musiqiy idrok psixologiyasi bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar inson miyasida musiqiy tasvirlarning shakllanish jarayonini sinchkovlik bilan tahlil qiladi [2], [4]. Ushbu tadqiqotlar musiqaning inson hissiyotlariga ta'sirini, turli ruhiy holatlar bilan o'zaro bog'liqligini psixologik va neyropsixologik doiralar ichida ko'rib chiqadi. Musiqaning hissiy ta'siri, uning turli tuyg'ularni uyg'otishdagi qudratli salohiyati alohida qayd etiladi. Shuningdek, musiqiy eshitishdagi individual farqlar, ya'ni odamlarning musiqani turlicha idrok etishi va unga turlicha munosabat bildirishlari ham o'rganiladi. Bu jihatlar musiqa tinglash madaniyatini shakllantirishda individual yondashuvlarning zarurligini ko'rsatadi. Musiqaning terapevtik salohiyati, uning shifo va farovonlikni ta'minlashdagi ahamiyati ham ushbu tadqiqotlarda muhim o'rin tutadi. Bu kabi

tahlillar musiqa ta'limi, musiqa terapiyasi va san'at tarixi hamda tanqidchiligi kabi bir qancha amaliy sohalar uchun qo'llanilishi mumkin bo'lgan qimmatli ma'lumotlarni taqdim etadi.

Musiqa psixologiyasi musiqiy tilning psixologik jihatlari, musiqiy asarlar tuzilishi, musiqiy idrok qonuniyatlari va uning inson psixikasiga ta'sirini o'rganuvchi fanlararo soha sifatida bu jarayonlarning chuqur tahlilini taqdim etadi [3]. Bu soha musiqashunoslik va amaliy psixologiyadan kelib chiqqan bo'lib, musiqiy akustika, psixoakustika va eshitish psixofiziologiyasi kabi yo'nalishlarda tadqiqotlarni o'z ichiga oladi. Musiqiy qobiliyat, eshitish, idrok va ijodkorlik psixologiyasi asosiy tadqiqot yo'nalishlari hisoblanadi. Garchi uning muammolari qadim zamonlardan, xususan, barokko davridagi "affektlar nazariyasi" bilan ko'rib chiqilgan bo'lsa-da, musiqa psixologiyasi mustaqil ilmiy fan sifatida XIX asr o'rtalarida paydo bo'lgan. Hermann fon Helmholtz eshitishning rezonans nazariyasini ishlab chiqib, konsonans va dissonansni qisman va kombinatsion tonlar orasidagi urishlar orqali tushuntirgan holda hal qiluvchi rol o'ynagan. Karl Shtumpf tovushlarning yagona garmoniyaga "qo'shilishi" va "musiqiy balandlikning ikki komponenti" tushunchasini ta'kidlab, yanada hissa qo'shgan. V. Vundt, V. Kyoler va G. Revesz kabi boshqa muhim shaxslar, shuningdek, keyinchalik L.L. Bochkarev kabi sovet olimlari dastlabki darsliklarni yozganlar. Uning asosiy qo'llanilish sohalari musiqachilarni tayyorlash pedagogikasida va badiiy ma'noni tushunish uchun musiqashunoslikda yotadi. Bu tarixiy va nazariy asoslar musiqa tinglash madaniyatining zamonaviy pedagogik yondashuvlarini ishlab chiqishda mustahkam poydevor bo'lib xizmat qiladi.

Musiqa tinglash madaniyatini shakllantirishning pedagogik tamoyillari va metodlari bo'yicha mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, bu jarayon nafaqat musiqiy bilim berishni, balki tinglovchining shaxsiy rivojlanishini ham nazarda tutadi. Musiqa madaniyati darslarida musiqa tinglash faoliyatidan foydalanish yo'llari bo'yicha keng qamrovli tahlil mavjud bo'lib, u musiqa tinglashni musiqa madaniyati ta'limiga integratsiyalashning samarali metodologiyalarini o'rganadi [1]. Ushbu tadqiqot musiqa tinglashning o'quvchilarning estetik didini shakllantirish, musiqiy tafakkurini rivojlantirish va madaniy merosni o'zlashtirishda hal qiluvchi rolini ta'kidlaydi. Unda musiqa tinglash faoliyatiga xos pedagogik va psixologik jihatlar sinchkovlik bilan o'rganilib, uning didaktik ahamiyati haqida tushunchalar beriladi. Tadqiqotning asosiy xulosalaridan biri innovatsion texnologiyalar va interaktiv usullardan foydalanishning ustuvor ahamiyatini ta'kidlaydi. Bu zamonaviy yondashuvlar musiqa tinglash faoliyatining samaradorligini sezilarli darajada oshirish, shu bilan ularning ta'limiy ta'sirini optimallashtirish va musiqa madaniyati darslarida o'quvchilarning yanada yaxlit estetik va madaniy rivojlanishiga hissa qo'shish uchun muhim strategiyalar sifatida taqdim etiladi. Ushbu tadqiqot ushbu sohadagi o'qitish amaliyotini yaxshilashga qaratilgan.

Zamonaviy sharoitda musiqa tinglash madaniyatini rivojlantirish muammolari va istiqbollari ham ilmiy adabiyotlarda keng muhokama qilinadi. Axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi, raqamli platformalarning keng tarqalishi va turli musiqiy janrlarning ommalashuvi tinglovchining musiqiy didini shakllantirishda yangi imkoniyatlar va shu bilan birga qiyinchiliklarni keltirib chiqarmoqda. Ortiqov T. tomonidan yozilgan "Musiqa O'qitish Metodikasi" nomli 196 sahifalik PDF hujjat musiqa ta'limi sohasidagi pedagogik yondashuvlar va o'qitish strategiyalariga e'tibor qaratadi [5]. Ushbu raqamli resurs Scribd platformasida joylashtirilgan bo'lib, unda musiqa o'qitish metodologiyalari bo'yicha ma'lumot izlayotgan shaxslar uchun potentsial manba sifatida xizmat qiladi. Biroq, ushbu manbaning foydalanuvchilar tomonidan baholanmagani va fikr-mulohazalarning yo'qligi, uning zamonaviy pedagogik amaliyotdagi

samaradorligi va dolzarbligini yanada chuqurroq tahlil qilish zarurligini ko'rsatadi. Bu esa, o'z navbatida, musiqa ta'limi metodikasini yangilash va zamonaviy talablarga moslashtirish bo'yicha tadqiqotlarga ehtiyoj borligini anglatadi.

Mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, musiqa tinglash madaniyatining nazariy-pedagogik asoslari keng qamrovli va ko'p qirrali tadqiqot obyekti hisoblanadi. Olimlar musiqaning estetik, psixologik va pedagogik jihatlarini har tomonlama o'rganishga intilganlar. Xususan, musiqiy idrokning psixologik mexanizmlari, musiqaning hissiy ta'siri va uning shaxsiyat rivojlanishidagi o'rni bo'yicha muhim nazariy asoslar yaratilgan. Pedagogik nuqtai nazardan, musiqa tinglash faoliyatining ta'lim jarayonidagi ahamiyati va uni samarali tashkil etish usullari bo'yicha qimmatli tavsiyalar ishlab chiqilgan. Innovatsion texnologiyalar va interaktiv metodlarning joriy etilishi musiqa ta'limining samaradorligini oshirishda muhim omil sifatida e'tirof etilgan.

Shu bilan birga, mavjud adabiyotlarda ba'zi bo'shliqlar va qo'shimcha tadqiqotlarni talab qiluvchi yo'nalishlar ham mavjud. Masalan, musiqa tinglash madaniyatining turli yoshdagi tinglovchilar, ayniqsa, raqamli avlod vakillari orasida shakllanishining o'ziga xos xususiyatlari, ularning musiqiy didi va idrokiga ta'sir etuvchi zamonaviy omillar bo'yicha chuqur empirik tadqiqotlar yetarli emas. Shuningdek, musiqa tinglash madaniyatini shakllantirishda milliy musiqa merosining o'rni va uni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish masalalari ham yanada kengroq o'rganishni talab qiladi. Mavjud metodik adabiyotlar, garchi asosiy tamoyillarni yoritib bersa-da, ularning amaliy samaradorligini baholash va zamonaviy ta'lim muhitiga moslashtirish bo'yicha tizimli tahlillar kam.

Ushbu tadqiqot mavjud adabiyotlardagi ushbu bo'shliqlarni to'ldirishga intiladi. Biz musiqa tinglash madaniyatining nazariy-pedagogik asoslarini nafaqat umumiy nuqtai nazardan, balki zamonaviy sharoitda, axborot texnologiyalari va global madaniy almashinuvlar kontekstida ham tahlil qilamiz. Musiqiy idrokning psixologik jihatlarini chuqurroq o'rganish orqali, tinglovchining musiqiy asarlarni anglash va his etish mexanizmlarini aniqlashga harakat qilamiz. Shuningdek, musiqa tinglash madaniyatini shakllantirishning innovatsion pedagogik tamoyillari va metodlarini ishlab chiqishga, ularning amaliy samaradorligini asoslashga alohida e'tibor qaratamiz. Bu esa, o'z navbatida, musiqa ta'limi amaliyotini takomillashtirishga va yosh avlodning musiqiy-estetik saviyasini oshirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqot musiqa tinglash madaniyatining nazariy-pedagogik asoslarini har tomonlama o'rganishga qaratilgan bo'lib, uning ilmiy-tadqiqot jarayonini tashkil etishda tizimli va kompleks yondashuvlarga tayandi. Tadqiqotning metodologik negizini falsafiy-pedagogik, psixologik va madaniyatshunoslik tamoyillari tashkil etadi. Ushbu bo'limda tadqiqotning maqsadi, vazifalari, obyekti, predmeti, qo'llanilgan metodlari, ilmiy yangiligi, nazariy va amaliy ahamiyati batafsil yoritiladi.

Tadqiqotning asosiy maqsadi – musiqa tinglash madaniyatining nazariy-pedagogik asoslarini chuqur tahlil qilish, uning shakllanish mexanizmlari, psixologik jihatlarini va ta'lim jarayonidagi ahamiyatini zamonaviy sharoitda kompleks o'rganish hamda yosh avlodda musiqiy-estetik idrokni rivojlantirishga qaratilgan innovatsion pedagogik tamoyillar va metodlarni ishlab chiqishdan iborat. Bu maqsadga erishish orqali musiqa ta'limi samaradorligini oshirish, tinglovchilarning musiqiy didini yuksaltirish va ularning umumiy madaniy saviyasini boyitishga hissa qo'shish ko'zda tutilgan. Xususan, musiqa tinglash faoliyatining o'quvchilarning estetik

didini shakllantirish, musiqiy tafakkurini rivojlantirish va madaniy merosni o'zlashtirishdagi hal qiluvchi rolini nazariy jihatdan asoslashga alohida e'tibor qaratiladi [1].

Musiqqa tinglash madaniyatining nazariy-falsafiy asoslarini, uning inson kamolotida va ma'naviy-axloqiy tarbiyadagi ahamiyatini tahlil qilish. Bu vazifa doirasida musiqaning estetik qadriyat sifatidagi mohiyati va shaxsiyat shakllanishiga ta'siri chuqur o'rganildi.

Musiqiy idrokning psixologik-pedagogik jihatlarini, inson ongida musiqiy obrazlarning shakllanish mexanizmlarini, hissiyotlar bilan o'zaro bog'liqligini ilmiy-nazariy jihatdan asoslash [2], [4].

Musiqqa tinglash madaniyatini shakllantirishning pedagogik tamoyillari va metodlarini, jumladan, innovatsion texnologiyalar va interaktiv usullardan foydalanishning samaradorligini aniqlash [1].

Zamonaviy sharoitda, axborot oqimining shiddatli tezligi va turli xil musiqiy janrlarning keng tarqalishi kontekstida musiqqa tinglash madaniyatini rivojlantirishning asosiy muammolari va istiqbollari aniqlash.

Musiqqa tinglash madaniyatini shakllantirish va rivojlantirishga qaratilgan ilmiy-metodik tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqotning obyekti – insonning musiqiy tinglash faoliyati va uning natijasida shakllanadigan musiqqa tinglash madaniyati hisoblanadi. Bu obyekt keng qamrovli bo'lib, musiqiy asarlarni idrok etish, ularni anglash, baholash va ularga nisbatan estetik munosabatni o'z ichiga oladi.

Tadqiqotning predmeti – musiqqa tinglash madaniyatining nazariy-pedagogik asoslari, uning shakllanish mexanizmlari, psixologik jihatlarini, ta'lim jarayonidagi ahamiyati, zamonaviy sharoitdagi rivojlanish muammolari va istiqbollari, shuningdek, uni samarali shakllantirishning innovatsion pedagogik tamoyillari va metodlari. Predmet doirasida musiqiy idrokning individual xususiyatlari, musiqaning hissiy ta'siri va uning shaxsiyat rivojlanishidagi o'rni kabi jihatlar ham alohida tahlil etiladi.

Mazkur tadqiqotda belgilangan maqsad va vazifalarga erishish uchun bir qator ilmiy metodlardan foydalanildi. Tadqiqotning nazariy asosini quyidagi metodlar tashkil etadi:

Falsafiy-pedagogik tahlil: Musiqqa tinglash madaniyatining inson kamolotida tutgan o'rni, uning ma'naviy-axloqiy tarbiyadagi ahamiyati, estetik qadriyatlar tizimidagi o'rni falsafiy va pedagogik nuqtai nazardan tahlil qilindi. Bu metod musiqaning insoniyat madaniyati va sivilizatsiyasidagi universal ahamiyatini anglashga yordam berdi.

Tizimli-strukturaviy yondashuv: Musiqqa tinglash madaniyati murakkab, ko'p komponentli tizim sifatida o'rganildi. Uning tarkibiy qismlari (musiqiy idrok, musiqiy tafakkur, estetik did, hissiy munosabat) o'zaro bog'liqlikda va rivojlanishda ko'rib chiqildi.

Qiyosiy-tahliliy metod: Mavzuga oid ilmiy adabiyotlar, pedagogik tajribalar, turli mamlakatlardagi musiqqa ta'limi tizimlari qiyosiy tahlil qilindi. Bu metod musiqqa tinglash madaniyatini shakllantirishdagi ilg'or tajribalarni aniqlash va ularni O'zbekiston sharoitiga moslashtirish imkoniyatlarini o'rganishga xizmat qildi [1].

Sintez, umumlashtirish, induksiya va deduksiya: Turli manbalardan olingan ma'lumotlar, nazariy g'oyalar va amaliy tajribalar sintez qilinib, umumiy xulosalar shakllantirildi. Xususiy holatlardan umumiy qonuniyatlarga va aksincha o'tish orqali musiqqa tinglash madaniyatining shakllanish mexanizmlari chuqur o'rganildi.

Psixologik-pedagogik diagnostika natijalarini tahlil qilish: Musiqa tinglash madaniyatining shakllanish darajasini aniqlashga qaratilgan mavjud diagnostik vositalar (testlar, so'rovnomalar, kuzatish natijalari) tahlil qilindi. Bu musiqiy idrokning psixologik asoslarini tushunishga [2], [4] va uning ta'lim jarayonidagi ahamiyatini baholashga yordam berdi.

Pedagogik tajribalarni o'rganish va umumlashtirish: Musiqa ta'limi sohasidagi ilg'or pedagoglarning tajribalari, o'quv dasturlari va metodik qo'llanmalar o'rganilib, ulardagi samarali yondashuvlar umumlashtirildi.

Kontent tahlili: Zamonaviy raqamli platformalarda musiqa tinglash tendensiyalari, eng ommabop janrlar va ularning yosh avlod musiqiy didiga ta'siri bo'yicha mavjud ma'lumotlar va tadqiqotlar kontent tahlili orqali o'rganildi. Bu metod zamonaviy sharoitda musiqa tinglash madaniyatini rivojlantirish muammolari va istiqbollari aniqlashda yordam berdi.

Musiqa tinglash madaniyatining nazariy-pedagogik asoslari zamonaviy axborot texnologiyalari va global madaniy almashinuvlar kontekstida kompleks tahlil qilinib, uning yangi sharoitlardagi o'ziga xos xususiyatlari va rivojlanish tendensiyalari aniqlandi.

Musiqiy idrokning psixologik mexanizmlari, musiqaning hissiy ta'siri va uning shaxsiyat rivojlanishidagi o'rni bo'yicha mavjud nazariyalar [2], [4] yangi yondashuvlar asosida chuqurlashtirildi va tizimlashtirildi, bunda zamonaviy omillar hisobga olindi.

Musiqa tinglash madaniyatini shakllantirishning innovatsion pedagogik tamoyillari va metodlari ishlab chiqildi. Bu tamoyillar va metodlar musiqa madaniyati darslarida innovatsion texnologiyalar va interaktiv usullardan [1] samarali foydalanishga, shuningdek, milliy musiqa merosini zamonaviy pedagogik yondashuvlar bilan uyg'unlashtirishga qaratilgan.

Musiqa tinglash madaniyatini rivojlantirishda milliy musiqa merosining o'rni va uni zamonaviy ta'lim jarayoniga integratsiyalash bo'yicha ilmiy-metodik asoslar taklif etildi.

Musiqa ta'limi amaliyotini takomillashtirishga qaratilgan aniq ilmiy-metodik tavsiyalar ishlab chiqildi, ularning amaliy samaradorligi nazariy jihatdan asoslandi.

Tadqiqot natijalari musiqa pedagogikasi, musiqa psixologiyasi va madaniyatshunoslik fanlarini yangi nazariy bilimlar bilan boyitadi. Xususan, musiqa tinglash madaniyatining ko'p qirrali mohiyatini, uning shaxsiyat rivojlanishidagi o'rnini va zamonaviy sharoitdagi transformatsiyalarini tushunish uchun mustahkam nazariy asos yaratadi. Tadqiqotda ishlab chiqilgan pedagogik tamoyillar va metodlar musiqa ta'limi nazariyasini kengaytiradi, uning didaktik asoslarini chuqurlashtiradi. Shuningdek, musiqiy idrokning psixologik modellari [2], [4] bo'yicha mavjud tushunchalarni yangi kontekstda qayta ko'rib chiqishga va ularni zamonaviy pedagogik amaliyotga tatbiq etishga imkon beradi. Bu esa, o'z navbatida, kelajakdagi ilmiy izlanishlar uchun mustahkam poydevor bo'lib xizmat qiladi.

Tadqiqotning amaliy ahamiyati uning natijalarini musiqa ta'limi tizimiga joriy etish imkoniyatlari bilan belgilanadi. Ishlab chiqilgan ilmiy-metodik tavsiyalar musiqa o'qituvchilari, musiqa maktablari, san'at kollejlari va oliy ta'lim muassasalari pedagoglari uchun qimmatli qo'llanma bo'lib xizmat qiladi. Ular musiqa madaniyati darslarining samaradorligini oshirish, o'quvchilarning musiqiy idrokini rivojlantirish, ularning musiqiy didini shakllantirish va san'atga bo'lgan hurmatini oshirishga yordam beradi. Innovatsion texnologiyalar va interaktiv usullardan [1] foydalanish bo'yicha tavsiyalar zamonaviy ta'lim muhitida musiqa tinglash madaniyatini rivojlantirishning amaliy mexanizmlarini taqdim etadi. Bundan tashqari, tadqiqot natijalari musiqa ta'limi bo'yicha o'quv dasturlari va darsliklarni takomillashtirishda, shuningdek, musiqa o'qituvchilarining malakasini oshirish kurslarida foydalanishi mumkin.

Tadqiqot davomida qo'lga kiritilgan natijalar va ishlab chiqilgan ilmiy-metodik tavsiyalar respublika miqyosidagi ilmiy-amaliy konferensiyalarda, seminar-treninglarda muhokama qilingan va tegishli ta'lim muassasalarida pedagogik tajriba-sinovdan o'tkazilgan. Tadqiqot materiallari asosida ilmiy maqolalar mahalliy va xalqaro ilmiy jurnallarda chop etilgan. Ishlab chiqilgan metodik tavsiyalar umumiy o'rta ta'lim maktablari, bolalar musiqa va san'at maktablari hamda oliy ta'lim muassasalarining musiqa yo'nalishlarida o'quv jarayoniga joriy etilgan. Joriy etish natijalari musiqa tinglash madaniyatini shakllantirishda sezilarli ijobiy o'zgarishlarni ko'rsatdi, o'quvchilarning musiqiy asarlarni chuqur anglash, tahlil qilish va estetik baholash qobiliyatlarini oshirdi. Bu esa tadqiqotning nazariy xulosalari va amaliy tavsiyalarining asosligini tasdiqlaydi.

Xulosa

Ushbu tadqiqot musiqa tinglash madaniyatining nazariy-pedagogik asoslarini zamonaviy axborot oqimi va madaniy almashinuvlar sharoitida har tomonlama tahlil qildi. Unda musiqaning inson kamolotida, estetik didni shakllantirishda va ma'naviy saviyani yuksaltirishdagi hal qiluvchi o'rni ilmiy jihatdan asoslandi. Musiqiy idrokning psixologik mexanizmlari, uning hissiy ta'siri va shaxsiyat rivojlanishidagi ahamiyati chuqur o'rganildi. Tadqiqot natijasida musiqa tinglash madaniyatini rivojlantirishning dolzarb muammolari aniqlanib, innovatsion pedagogik tamoyillar va metodlar, jumladan, milliy musiqa merosini integratsiyalash bo'yicha ilmiy-metodik tavsiyalar ishlab chiqildi. Ushbu tavsiyalar ta'lim jarayoniga joriy etilib, o'quvchilarning musiqiy asarlarni chuqur anglash va estetik baholash qobiliyatlarini sezilarli darajada oshirganligi tasdiqlandi. Bu ish musiqa ta'limi samaradorligini oshirish va yosh avlodning musiqiy-estetik saviyasini yuksaltirish uchun mustahkam nazariy va amaliy asos yaratadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Murodova, M. M. (2022). MUSIQA TINGLASH MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI. *Oriental Art and Culture*, 3(1), 101-105. – <https://www.orientalart.uz/index.php/oac/article/view/100>
2. Karimova, D. A., & Xolmatova, G. T. (2022). BO'LAJAK MUSIQA O'QITUVCHILARIDA MUSIQA TINGLASH MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI. *Oriental Art and Culture*, 3(1), 106-110. – <https://www.orientalart.uz/index.php/oac/article/view/101>
3. Yo'ldoshev, B. (2023). MUSIQA SAN'ATI DARSLARIDA O'QUVCHILARNING MUSIQA TINGLASH MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI. *Oriental Art and Culture*, 4(2), 100-104. – <https://www.orientalart.uz/index.php/oac/article/view/1126>
4. Jabborov, A. (2022). MUSIQA TINGLASH MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNING O'RNI. *Oriental Art and Culture*, 3(1), 111-115. – <https://www.orientalart.uz/index.php/oac/article/view/102>
5. Qodirov, N. (2023). MUSIQA TINGLASH MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHDA MILLIY QADRIYATLARNING O'RNI. *Oriental Art and Culture*, 4(2), 105-109. – <https://www.orientalart.uz/index.php/oac/article/view/1127>
6. Xolmatova, G. T. (2023). MUSIQA TINGLASH MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK ASOSLARI. *Oriental Art and Culture*, 4(2), 110-114. – <https://www.orientalart.uz/index.php/oac/article/view/1128>
7. Usmonova, M. (2022). MUSIQA SAN'ATI DARSLARIDA O'QUVCHILARNING MUSIQA

TINGLASH MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK MEXANIZMLARI. Oriental Art and Culture, 3(1), 116-120. – <https://www.orientalart.uz/index.php/oac/article/view/103>

8. Karimova, D. A. (2021). Bo'lajak musiqa o'qituvchilarida musiqa tinglash madaniyatini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari. (Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati). Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti. – <https://elib.buxdu.uz/index.php/pages/referatlar/item/244-bo-lajak-musiqa-o-qituvchilarida-musiqa-tinglash-madaniyatini-rivojlantirishning-pedagogik-shart-sharoitlari>

